

TYGODNIK TYLKO W PRENUMERACIE

## Biznes w czasie pandemii

SKARGA PAULIAŃSKA

# Jak wierzyciel może bronić się przed nieuczciwym kontrahentem?

Dłużnicy, by utrudnić wierzycielom dochodzenie roszczeń, nierzadko uciekają z majątkiem poprzez: przekaz, potrącenie, zgodny podział majątku, podział spółki. Czy pokrzywdzony tymi czynnościami może podważyć je na drodze sądowej?



**Bartosz Sierakowski**  
radca prawny, doradca  
restrukturyzacyjny, Zimmerman  
Sierakowski i Partnerzy



**Justyna Piłsińska**  
radca prawny, Zimmerman  
Sierakowski i Partnerzy

Dłużnicy wyszukują coraz to nowe sposoby na ucieczkę z majątkiem, tak by nie doszło do zaspokojenia ich wierzycieli. Proste czynności dłużnika jak np. sprzedaż nieruchomości są łatwe do dostrzeżenia i podważenia. Z tego względu dłużnicy starają się dokonywać bardziej skomplikowanych czynności, tak by utrudnić wierzycielom dochodzenie swoich roszczeń. W ostatnim czasie na gruncie orzecznictwa pojawiło kilka przykładów takich czynności jak: przekaz, potrącenie, zgodny podział majątku małżonków czy podział spółki, w przypadku których wierzyciele próbowali uznać za bezskuteczne w stosunku do nich na podstawie powództwa ze skargi pauliańskiej, by umożliwić zaspokojenie się pomimo ucieczki dłużnika z majątkiem. Warto pochylić się nad tymi czynnościami w kontekście możliwości ich ewentualnego podważenia przez wierzyciela.

## Przekaz – podwójne upoważnienie

Do przekazu może dojść w sytuacji, gdy ta sama osoba jest uprawniona do otrzymania świadczenia od pewnego podmiotu, a jednocześnie jest zobowiązana do spełnienia takiego samego świadczenia na rzecz jeszcze innego podmiotu. Instytucja przekazu pozwala ominąć konieczność wykonywania wielu czynności, upraszczając sposób spłaty. Taka osoba może złożyć oświadczenie woli i upoważnić jedną osobę do spełnienia świadczenia a inną do jego przyjęcia, w wyniku czego sama nie dokonując żadnej zapłaty spełnia swoje świadczenie i jednocześnie otrzymuje swoją wierzycielność. Konstrukcja przekazu wydaje się być zawiła, dlatego warto wyjaśnić ją na prostym przykładzie.

### PRZYKŁAD:

**A jest winny C sto złotych, jednocześnie B jest winny A kwotę stu złotych. A oświadcza B – nie płac mi, zapłać bezpośrednio do C. C odbierając zapłatę wie, że pochodzi ona od A. Dochodzi do przekazu świadczenia, w wyniku którego finalnie A płaci C swoje zobowiązanie nie płacąc mu bezpośrednio, a jednocześnie B spełnił swoje zobowiązanie wobec A.**

**Zalóżmy, że C jest naszym dłużnikiem, a jednocześnie posiada wobec B dług na sto złotych. Przekaz, zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego jest jednostronną czynnością prawną. Odbiorca przekazu – w naszym przypadku C – nie składa w ramach przekazu oświadczenia woli, zyskuje jedynie upoważnienie do przyjęcia świadczenia.**

Sama czynność prawna przekazu nie może być objęta zaskarżeniem w drodze skargi pauliańskiej, bowiem po pierwsze nasz dłużnik nie składa żadnego oświadczenia woli, ale także w wyniku dokonania takiej czynności nie staje się niewypłacalny albo niewypłacalny w wyższym stopniu. Przekaz co do zasady nie ma charakteru czynności przysparzającej, nie powoduje powstania nowego zobowiązania ani rozporządzenia. Umowa przekazu wiąże się jedynie z podwójnym upoważnieniem.

Wskutek przyjętego przekazu nie może być mowy o pogorszeniu stanu majątkowego dłużnika, gdyż rezultatem czynności prawnej jest powstanie dodatkowego stosunku prawnego, w ramach którego przekazany zobowiązał się do spełnienia świadczenia na rzecz odbiorcy przekazu. Zatem nie mamy możliwości podważenia dokonanego na rzecz C przekazu. Należy wskazać, że przekaz najczęściej łączy się z innymi czynnościami dłużnika, które finalnie uniemożliwiają zaspokojenie się wierzyciela, jednak każda czynność pod kątem ewentualnego podważenia skargą pauliańską należy badać osobno.

## Potrącenie – pokrzywdzeni, ale czy zawsze?

Potrącenie również jest jednostronnym oświadczeniem woli. W naszym przykładzie zarówno B jak i C mogą oświadczyć, że potrącają wzajemne wierzycielności. Jaki będzie tego skutek dla nas jako wierzyciela C? Nie dojdzie do rzeczywistego przelewu żadnej kwoty, wobec czego nie zajmujemy tej kwoty na rachunku bankowym C, nie zajmujemy także wierzycielności jaka przysługuje mu wobec B, bowiem wygasła ona na mocy potrącenia. Zatem niewątpliwie zostaliśmy pokrzywdzeni taką czynnością.

Potrącenie należy rozpatrywać w dwóch aspektach: w sytuacji gdy to nasz dłużnik dokonuje potrącenia oraz w sytuacji gdy to osoba trzecia składa takie oświadczenie.

Jeśli oświadczenie o potrąceniu składa osoba trzecia to nie mamy możliwości podważenia takiej czynności na podstawie przepisów o skardze pauliańskiej, bowiem nasz dłużnik nie wykonał żadnej czynności.

Sytuacja zmienia się, jeśli to dłużnik składa takie oświadczenie. Dokonanie czynności potrącenia wierzycielności przez dłużnika jest równoznaczne ze spełnieniem przez niego świadczenia. Dłużnik nie tylko spełnia świadczenie, ale także niejako pozbywa się przysługującego mu roszczenia od innego podmiotu. Jeśli dłużnik był zobowiązany do zapłaty na rzecz tego podmiotu to takie potrącenie co do zasady nie może być przedmiotem skargi pauliańskiej. Zdarza się jednak, że dłużnik w ten sposób spełnia świadczenie znacznie wcześniej niż przypada termin zapłaty. Takie potrącenie można zaskarżyć w drodze skargi pauliańskiej, bowiem dochodzi do uprzywilejowania jednego z wierzycieli. Zaskarżyć można także klauzulę w umowie dotyczącą potrącenia w takim przypadku.

## A jeśli małżonkowie podzielą majątek...

Małżeństwo na podstawie umowy majątkowej mogą ograniczyć lub rozszerzyć wspólność ustawową albo ustanowić rozdzielną majątkową. Umowa ta zmienia stan majątkowy małżonków. Przyjmuje się, że do umowy majątkowej nie znajduje zastosowania skarga pauliańska, zatem jeśli dojdzie do zmiany umowy majątkowej małżeńskiej dłużnika to wierzyciel na tym etapie nie może podważyć skuteczności tej czynności.

Przedmiotem postępowania mogą być za to inne czynności małżonków takie jak zgodny wniosek małżonków o podział majątku wspólnego czy też przyznanie własności rzeczy jednemu z małżonków bez ekwiwalentu z jego strony w postępowaniu o zniesienie współwłasności rzeczy wspólnej.

Nie możemy zaskarżyć samej czynności ustanowienia rozdzielnności majątkowej małżonków, ale późniejszy podział majątku już jak najbardziej, bowiem w wyniku tego podziału dłużnik może wyzbyć się majątku, z którego mogliśmy się zaspokoić.

## ...albo nasz dłużnik – spółka podzieli się?

Dostajemy informację, że nasz dłużnik dokonał podziału spółki albo sami znajdujemy taką informację w Krajowym Rejestrze Sądowym lub w ogłoszeniach Monitora Sądowego i Gospodarczego. Czy to oznacza, że nie odzyskamy naszej wierzycielności od tej spółki? Może zdarzyć się, że nasz kontrahent – spółka dokona podziału majątku i przeniesie część majątku na inny podmiot. Podział spółki polega na przeniesieniu części majątku spółki na nową spółkę lub na istniejący podmiot w zamian za jej udziały lub akcje. Zgodnie z przepisami kodeksu spółek handlowych spółki te przez trzy lata odpowiadają solidarnie za zobowiązania spółki która dokonała podziału, jeśli zobowiązania te są wskazane w planie podziału lub wierzyciel zgłosił swoje roszczenia w trakcie procedury podziałowej.

Co w przypadku, gdy jako wierzyciel przegapiliśmy ten termin albo nasze zobowiązanie nie było ujęte w planie podziału przygotowanym przez zarząd dzielącej się spółki? Czy oznacza to, że nie przysługują nam już żadne środki pozwalające na odzyskanie pieniędzy? W tym przypadku możemy wnieść skargę pauliańską, która nie podważa ważności dokonanego podziału spółki, ale powoduje, że nie można powoływać się na podział spółki i jej majątku w stosunku do wierzycieli. Umożliwi to tym samym wytoczenie powództwa egzekucyjnego lub zabezpieczenia na składnikach majątku, które zostały przeniesione na inną spółkę.

Pozostaje pytanie co w takim przypadku należy zaskarżyć skoro podział spółki to kilka następujących po sobie czynności? Należy przyjąć, że zaskarżone powinny zostać wnioski o wpis podziału do Krajowego Rejestru Sądowego oraz uchwały o podziale spółki podjęte zarówno przez spółkę dzieloną jak i spółkę przejmującą lub nowo zawiązaną.

## Wnioski

Zakwalifikowanie czynności dłużnika do jednego z opisanych zdarzeń nie zwalnia z konieczności wykazania zaistnienia pozostałych przesłanek skuteczności skargi pauliańskiej, jednak umiejętność dostrzeżenia dokonanej przez dłużnika czynności próby ucieczki z majątkiem stanowi dobry początek działań. Warto także przyglądać się wszystkim działaniom dłużnika, nawet pozornie niemającym znaczenia, bowiem może okazać się, że to właśnie w ich wyniku zostaliśmy pokrzywdzeni.